

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА У МАКРОЕКОНОМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

PRIORITY DIRECTIONS OF THE STATE POLICY IN THE FORMATION OF THE INFORMATION SOCIETY IN MACROECONOMIC ENVIRONMENT

В інформаційному суспільстві політика та інформація – це взаємозалежні явища, що впливають одне на одне в процесі соціального управління. Дійсно, якість інформації та її доступність, сучасні інформаційні технології, що радикально збільшують обсяг і швидкість поширення інформації, викликають глибокі зміни в політиці конкретної держави, роблять суттєвий вплив на характер і системи владарювання. Існування помітних труднощів у реалізації державного управління в умовах інтенсивного впливу інформаційно-телекомунікаційних технологій дозволяє говорити про особливості його реалізації в умовах розвитку інформаційного суспільства й необхідності вироблення спеціальних методів і механізмів управлінського впливу, адекватних тим змінам, які сьогодні відбуваються із системою соціально-політичних відносин сучасного українського суспільства.

Ключові слова: державна політика, інформаційне суспільство, інформаційно-телекомунікаційний простір, інституційне регулювання, інвестиційна привабливість.

В информационном обществе политика и информация – это взаимосвязанные явления, влияющие друг на друга в процессе социального управления. Действительно, качество информации и ее доступность, современные информационные технологии, радикально увеличивают объем и скорость распространения информации, вызывают глубокие изменения в политике конкретного государства, делают существенное влияние на характер и системы властвования. Существование заметных трудностей в реализации государственного управления в условиях интенсивного воздействия

информационно-телекоммуникационных технологий позволяет говорить об особенностях реализации в условиях развития информационного общества и необходимости выработки специальных методов и механизмов управленческого воздействия, адекватных тем изменениям, которые сегодня происходят с системой социально-политических отношений современного украинского общества.

Ключевые слова: государственная политика, информационное общество, информационно-телекоммуникационное пространство, институциональное регулирование, инвестиционная привлекательность.

In information society, politics and information are interdependent phenomena that influence one another in the process of social governance. Indeed, the quality of information and its accessibility, modern information technologies, which radically increase the volume and speed of dissemination of information, cause profound changes in the policy of a particular state, have a significant impact on the nature and systems of government. The existence of noticeable difficulties in the implementation of public administration in the conditions of intensive influence of information and telecommunication technologies suggests the peculiarities of its implementation in the conditions of development of the information society and the need to develop special methods and mechanisms of managerial influence, adequate to the changes that are taking place today with the system of social and political relations of modern of Ukrainian society.

Key words: state policy, information society, information and telecommunication space, institutional regulation, investment attractiveness.

УДК 334.021.1:351.330.3

Дименко Р.А.

к.е.н., завідувач кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
Навчально-науковий інститут менеджменту та підприємництва
Державний університет телекомунікацій

Постановка проблеми. В умовах агресивної поведінки зовнішнього оточення країни стратегічного значення набуває вироблення адекватної державної інформаційно-комунікаційної політики, яка здатна оперативно протистояти зовнішнім загрозам. Особливої уваги вимагає вирішення питання щодо пріоритетних напрямів державної політики у сфері формування інформаційного суспільства у макроекономічному середовищі, оскільки раціональне та обґрунтоване їх виокремлення спрямує наукові дослідження, діяльність відповідних інституцій на врегулюванні пріоритетних сфер національного простору країни, а також реалізації комплексу стратегічних завдань, які будуть спрямовані на втілення у життя ключових положень державної інформаційно-комунікаційної політики.

Аналіз останніх наукових досліджень. Дослідження основних напрямів державної інформаційної політики у національному середовищі присвячено

праці цілої низки науковців, таких як К. Белякова, О. Голобуцький, Г. Головка, В. Дзюндзюк, О. Князева, Н. Корніловська, Н. Маслій, Ю. Машкаров, М. Мельник, О. Мостовенко, В. Негодченко, О. Орлов, В. Стеклов, Л. Стрій, В. Степанов, В. Орлов, Ю. Сафонов, О. Шевчук та ін. Проте вони у наукових дослідженнях висвітлювали завдання державних інституцій щодо формування та реалізації державної інформаційної політики у відносно стабільній соціально-економічній та політичній ситуації. У їх працях не досліджувалися система інституційного регулювання інформаційно-комунікаційних відносин у національному суспільстві.

Постановка завдання. Метою статті є визначення правових засад державної політики у сфері інформаційного суспільства, а також характеристика сучасного стану реалізації політики держави у цій сфері та визначення основних напрямків її удосконалення з урахуванням провідних тенденцій розвитку.

Виклад основного матеріалу. Теорія інформаційного суспільства суттєво збагатила уявлення про сучасний етап суспільного прогресу, виокремило основні тенденції та перспективи розвитку макроекономічного середовища країни, можливі соціальні та політичні трансформації у національному просторі. Сучасне поширення інформації у макроекономічному середовищі тотожне її самозростанню та виключає застосування до цього феномену поняття рідкості, а її споживання не викликає її вичерпаності як господарського ресурсу. Таким чином, у сучасному макроекономічному середовищі значимість матеріальних ресурсів замінюється інформаційно-комунікаційним контентом.

За період 2005-2018 роки інтернет-охоплення у світі зросло з 17% до 53%. За цей час кількість користувачів Інтернетом збільшувалася в середньому на 10% щороку. У розвинених країнах близько 87% користуються Інтернетом, у найменш розвинених – 19%. Найбільше Інтернетом користуються у Європі, найменше – в Африці [1].

Динаміка зростання користувачів Інтернетом у міжнародному середовищі показує, що у найближчі п'ять років переважна більшість населення нашої планети буде мати постійний доступ до телекомунікаційної мережі.

Сталий інноваційно-інвестиційний розвиток суб'єктів на ринку телекомунікаційних послуг є вагомим значенням стратегічного розвитку телекомунікаційної галузі країни. В умовах європейської інтеграції національного макроекономічного середовища достатньо сильно постають питання якості та надійності суб'єктів ринку телекомунікаційних послуг, які їх надають споживачам.

Значна кількість науковців у своїх працях досліджує та розкриває поняття «державна інформаційна політика».

На думку Ю. Іванченко, «державна інформаційна політика – це сукупність основних напрямів і способів діяльності держави з отримання, використання, поширення та зберігання інформації» [5].

«Державна інформаційна політика забезпечується за допомогою дій, які за сутністю є комплексом цілеспрямованих організаційних і правових заходів, що впливають на об'єкт управління (певний державний інтерес), у результаті чого досягається необхідний для суспільства результат» [3].

На думку, І. Арістова, «основною довгостроковою метою державної інформаційної політики України є формування відкритого інформаційного суспільства на основі розвитку єдиного інформаційного простору цілісної держави, його інтеграція у світовий інформаційний простір з урахуванням національних особливостей та інтересів під час забезпечення інформаційної безпеки на внутрішньодержавному та міжнародному рівнях» [11].

На наш погляд, більшість науковців не враховують в державній інформаційній політиці комунікаційну складову, яка забезпечує прямий та зворотній зв'язок.

Таким чином, сфера формування інформаційного суспільства у макроекономічному середовищі країни повинна забезпечуватися державною інформаційно-комунікаційною політикою, яка за допомогою відповідних інструментів здійснює регулювання процесів інформаційно-комунікаційного характеру у національному просторі з урахуванням прямого та зворотнього зв'язку, а також з метою впровадження у суспільство високотехнологічних механізмів отримання, накопичення, систематизації, використання та поширення інформації.

Система інституційного регулювання інформаційно-комунікаційних відносин у національному суспільстві знаходиться в процесі постійного вдосконалення, оскільки чинне нормативно-правове забезпечення не надає однозначної відповіді на ряд принципових питань, які пов'язані з ринком телекомунікаційних послуг.

Досліджуючи нормативно-правову складову реалізації процесу інституційного регулювання інформаційно-комунікаційного простору, необхідно виділити наступні напрямки даної діяльності:

- діагностика нормативно-правової складової процесу інституційного регулювання національного інформаційно-комунікаційного простору;
- дослідження сегментів інформаційно-комунікаційного простору, які не регулюються на законодавчому рівні;
- дослідження та оцінка причин незастосування у повному обсягу нормативно-правових актів інформаційно-комунікаційної сфери;
- визначення та розробка пріоритетних концепцій нормативно-правового забезпечення процесу розвитку інформаційно-комунікаційного простору;
- удосконалення діючого нормативно-правового забезпечення в галузі інформаційно-комунікаційного простору національного суспільства;
- приведення у відповідність нормативно-правових позицій в інформаційно-комунікаційній сфері та інших сегментах національного законодавства;
- моніторинг інституційного регулювання інформаційно-комунікаційного простору з метою контролю за змінами, які відбуваються у інформаційно-комунікаційній сфері в умовах удосконалення нормативно-правового забезпечення;
- забезпечення сучасних умов ефективного застосування існуючих і розроблюваних положень національного законодавства в інформаційно-комунікаційній сфері шляхом розробки системи підзаконних актів і супутньої документації;
- прийняття активної участі національних суб'єктів у міжнародному законотворчості у сфері інформаційно-комунікаційної взаємодії;

– пошук механізмів розкриття потенціалу розвитку нормативно-правового забезпечення в інформаційно-комунікаційній сфері національного суспільства;

– оцінка ефективності інституційного регулювання інформаційно-комунікаційного простору у національному середовищі.

Основні етапи дослідження нормативно-правової складової реалізації процесу інституційного регулювання інформаційно-комунікаційного простору у національному середовищі відзначені на рис. 1.

Системний підхід вимагає дослідження нормативно-правової складової реалізації процесу інституційного регулювання інформаційно-комунікаційного простору у національному середовищі з урахуванням і у взаємозв'язку відповідних елементів.

Елементи системного підходу дослідження мають наступну спрямованість:

– системно-компонентний елемент – дослідження складу об'єкта дослідження;

– системно-структурний – дослідження топології об'єкта дослідження;

Рис. 1. Основні етапи дослідження нормативно-правової складової реалізації процесу інституційного регулювання інформаційно-комунікаційного простору у національному середовищі

– системно-функціональний – дослідження функцій та функціональних зв'язків в системі інституційного регулювання.

Але необхідно також пам'ятати, що національний інформаційно-комунікаційний простір має відповідні специфічні ознаки:

- недосконалість системи інституційного регулювання інформаційно-комунікаційної сфери;
- низьку частку національних виробників інформаційно-комунікаційного обладнання;
- нерівномірний розвиток інформаційно-комунікаційної інфраструктури різних регіональних суб'єктів у національному середовищі;
- відсутність транспарентності у суб'єктах інформаційно-комунікаційної сфери.

Погодимось, що впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) і розвиток елементів інформаційного суспільства розглядається в більшості країн сучасного світу як одне зі стратегічних завдань і загальнонаціональних пріоритетів. ІКТ, а також пов'язана з ними суспільна та людська діяльність творять інформаційну сферу сучасного соціуму, від якої в нинішніх умовах визначальним чином залежить його економічний та інноваційний потенціал, соціальний прогрес, ефективність управління, здійснення демократичних процедур, освіта, рівень людського розвитку, національна безпека та обороноздатність і багато іншого. Відставання країни в темпах зростання товарів і послуг, які виробляються та надаються за допомогою ІКТ (т. зв. «цифровий розрив»), автоматично спричинює її відставання і в інших галузях. І навпаки – динамічний, сталий розвиток інформаційної сфери є фундаментальною підставою підвищення конкурентоспроможності національної економіки на міжнародній арені і якості життя її громадян [14].

У Європейському Союзі та Великобританії виокремлюють різні моделі розвитку інформаційно-комунікаційної сфери:

- скандинавська, центральноєвропейська (Німеччина),
- західноєвропейська (Швейцарія, Нідерланди),
- острівна (Сполучене Королівство)
- інші.

Аналіз зарубіжних інноваційних стратегій у інформаційно-комунікаційній сфері показує пріоритет маркетингових та управлінських інновацій у їх діяльності, що обумовлено необхідністю підтримки високих адаптаційних можливостей як суб'єктів господарювання в цілому, так і виробленої ними продукції до споживачів. Яскравим прикладом є стратегія активного стимулювання збуту послуг інформаційно-комунікаційного зв'язку та телекомунікаційного обладнання, вплив на сучасні інформаційно-комунікаційні вподобання споживачів на ринку даної сфери та ін.

Потенціал національної інформаційно-комунікаційної інфраструктури, представляє істотний інтерес для зарубіжних партнерів, що дозволяє розглядати українську інформаційно-комунікаційну сферу як пріоритетний стратегічний конкурентоспроможний простір у контексті глобального макроекономічного середовища.

Для досягнення даної якості необхідно:

- підвищення інвестиційної привабливості інформаційно-комунікаційної інфраструктури шляхом оптимізації інструментів інституційного регулювання для всіх стейкхолдерів;
- державна підтримка виробництва телекомунікаційного обладнання у національному макроекономічному середовищі;
- аналіз і максимальне використання накопиченого зарубіжного досвіду в області інформаційно-комунікаційної інфраструктури;
- сприяння організації інноваційної діяльності у інформаційно-комунікаційній сфері з позиції комплексного підходу;
- створення адаптивних маркетингових концепцій управління інформаційно-комунікаційною сферою, орієнтація на адаптаційні технологічні структури та рішення;
- реалізація національними суб'єктами сучасних форм співпраці і кооперації з потенційними конкурентами, яка дозволить протистояти впливу іноземних альянсів інформаційно-комунікаційної сфери.

Підвищенню конкурентоспроможності в рамках світового масштабу, а також підвищення економічного зростання національної економіки в цілому буде сприяти цілеспрямована державна політика в інформаційно-комунікаційній сфері, проведення активної внутрішньогосподарської політики інноваційного управління та виробництва, а також стратегія прискореного розвитку з урахуванням національних особливостей.

У трансформаційних умовах в якості базових принципів, які визначають пріоритетні та стратегічні напрями регулювання інформаційно-комунікаційної сфери національного макроекономічного середовища виступають:

По-перше, поєднання державного інституційного регулювання та саморегулювання. Зазначений принцип є відображенням реальності, коли з огляду на надзвичайну динамічність, різноманіття та різнобічність розвитку інформаційно-комунікаційної сфери традиційні великовагові нормативно-правові конструкції виявляються недостатньо ефективними.

По-друге, помірне обмеження державного інституційного втручання в діяльність суб'єктів інформаційно-комунікаційного ринку. На підставі цього принципу державні інституції відіграють роль органів, які уповноважені не тільки встановлювати у власно розроблених нормативних актів основи правовідносин, але вирішувати конкретні

спори, які виникають на інформаційно-комунікаційному ринку та у процесі правозастосування.

По-третє, врахування міжнародного досвіду в сфері інституційного регулювання інформаційно-комунікаційних процесів та застосування найбільш дієвих моделей державного інституційного регулювання на ринках інформаційно-комунікаційної сфери. Відмітимо, що неможливо ефективно регулювати об'єкт без знання міжнародного правого забезпечення та практичного досвіду роботи у даній сфері. Тільки всебічне врахування всього спектру питань дозволить виокремити цілеспрямовані підходи у регулюванні відносин в інформаційно-комунікаційному сегменті національної економіки.

По-четверте, цілеспрямований розвиток принципу інституційного регулювання відносин на міжнародних ринках комунікаційного зв'язку. На підставі цього принципу, що складається в силу розвитку інтеграції національного інформаційно-комунікаційного середовища у глобальну інформаційно-комунікаційну сферу, у якій встановлені загальні моделі регулювання відносин на ринках комунікаційного зв'язку.

Глобальне інформаційно-комунікаційне середовище змушує національну сферу зв'язку раніше інших секторів макроекономічного середовища країни адекватно реагувати на загальносвітові, наднаціональні та європейські тенденції регулювання відносин, які спрямовані на підвищення соціально-економічної ефективності діяльності суб'єктів комунікаційного зв'язку. Але, міжнародна інтеграція регулятивних підходів може бути обмежена лише обставинами, сякі пов'язані із суверенними правами країни, державним суверенітетом, а також загальносвітовими принципами і уявленнями про їх законність.

Відмітимо, що як і у випадку з іншими колективними документами, межі й механізми кореляції «Digital Agenda for Europe» з національними законодавствами і проектами країн-членів ЄС ґрунтуються на *acquis communautaire* Союзу та на усталених правових практиках. Зазвичай загальноєвропейські стратегії формуються з урахуванням інтересів та особливостей всіх держав-членів ЄС. Зобов'язання національних урядів щодо їх виконання зводяться до необхідності дотримання стандартів, приписів та рішень, що поширюються на весь Європейський Союз [14].

Шостий принцип забезпечує право на користування комунікаційним зв'язком всіма суб'єктами інформаційно-комунікаційної сфери, тобто забезпечується доступність мереж комунікаційного зв'язку та засобів зв'язку, можливість їх придбання, оренди або суборенди та використання з дотриманням відповідного регламенту.

Сьомий принцип – забезпечує право суб'єктів інформаційно-комунікаційної сфери на отримання

достовірної, оперативної та неупередженої інформації за надійними комунікаційними каналами.

Восьмий принцип – фокусується на використанні ресурсного забезпечення та мереж зв'язку в будь-яких формах, які не заборонені у інформаційно-комунікаційній сфері.

Право на захист приватного життя у інформаційно-комунікаційному просторі – передостанній базовий принцип.

Транспарентність – заключний базовий принцип, який визначає пріоритетні та стратегічні напрями регулювання інформаційно-комунікаційної сфери національного макроекономічного середовища. Транспарентність інформаційно-комунікаційної сфери національного макроекономічного середовища є сучасною ознакою діяльності інституційних складових системи державного регулювання інформаційно-комунікаційного ринку в країні та визначає рівень цивілізованості й демократизму відносин між його учасниками.

Базові принципи, які визначають пріоритетні та стратегічні напрями регулювання інформаційно-комунікаційної сфери національного макроекономічного середовища згруповані на рис. 2.

Згідно Закону України «Про інформацію», до пріоритетних напрямів державної інформаційної політики віднесено:

- забезпечення доступу кожного до інформації;
- забезпечення рівних можливостей щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації;
- створення умов для формування в Україні інформаційного суспільства;
- забезпечення відкритості та прозорості діяльності суб'єктів владних повноважень;
- створення інформаційних систем і мереж інформації, розвиток електронного урядування;
- постійне оновлення, збагачення та зберігання національних інформаційних ресурсів;
- забезпечення інформаційної безпеки України;
- сприяння міжнародній співпраці в інформаційній сфері та входженню України до міжнародного інформаційного простору [7].

На наш погляд, при формуванні пріоритетних напрямів державної інформаційної політики необхідно обов'язково враховувати також комунікаційну складову.

Основними питаннями інформаційно-комунікаційного правового забезпечення є відсутність достатніх юридичних досліджень зміни статусу державних регулюючих інституцій в умовах глобалізації інформаційного суспільства та нерівномірний розвиток окремих напрямків інформаційно-комунікаційного нормативно-правового забезпечення.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, рішення глобальних, міжнародних, державних, міжрегіональних та національних проблем не

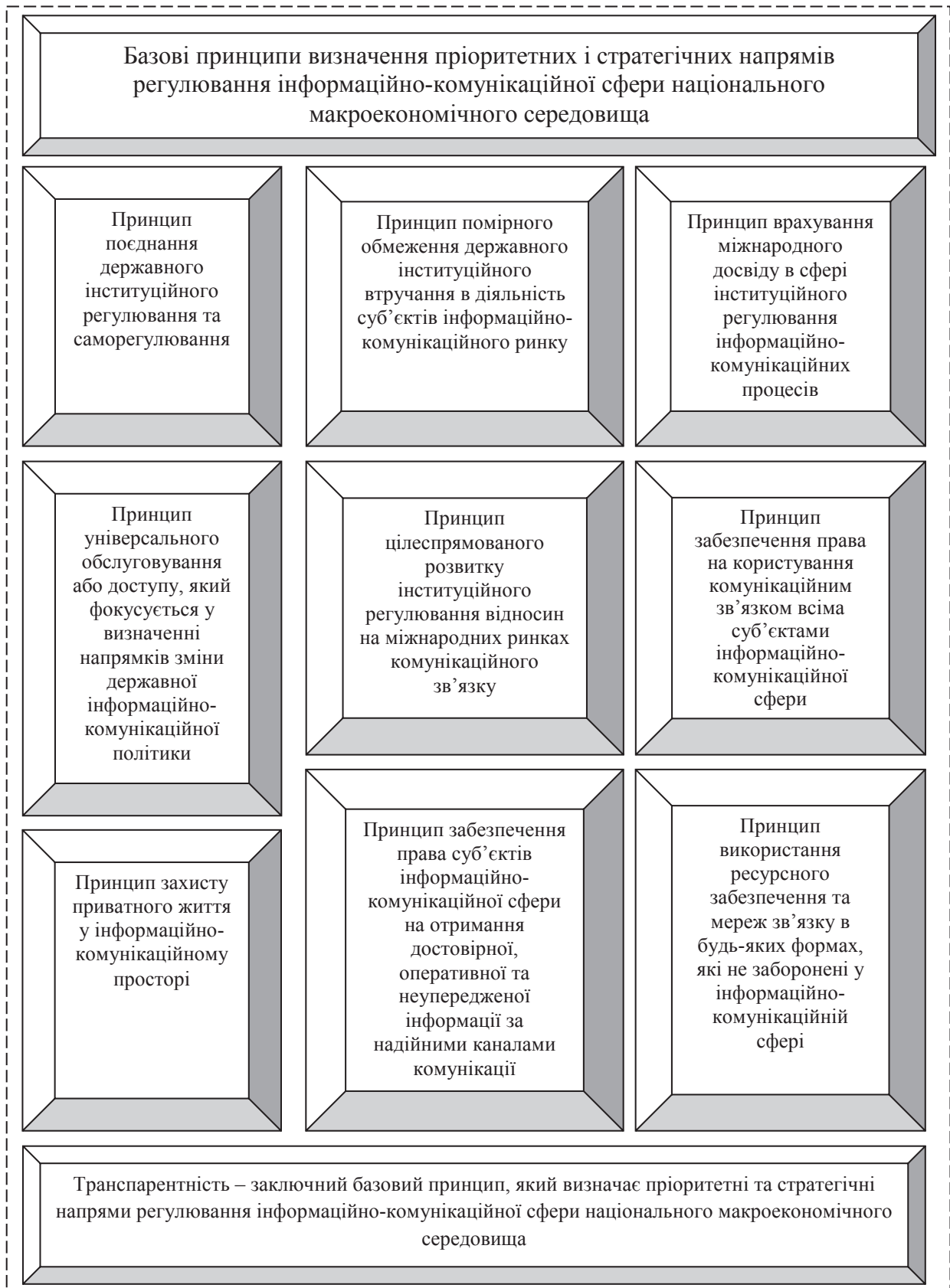

Рис. 2. Базові принципи визначення пріоритетних і стратегічних напрямів регулювання інформаційно-комунікаційної сфери національного макроекономічного середовища

можуть не враховувати стан інформаційно-комунікаційного середовища та його впливу на всі сфери суспільного життя у національному просторі. Глобалізація відкритих комп'ютерних і телекомунікаційних мереж, швидке зростання глобального ринку інформаційно-комунікаційних технологій, продуктів і послуг, формування міжнародного, а також європейського, інформаційно-комунікаційного простору, створюють передумови для порушення традиційних механізмів забезпечення суверенітету країни, формують вагомий вплив на інші елементи державності та національних нормативно-правових систем. Значення міжнародних (європейських) нормативно-правових механізмів забезпечує підвищення ролі морального компонента в інституційному регулюванні інформаційно-комунікаційних відносин у національному суспільстві, що сполучається з соціально-економічними та іншими методами впливу на ці відношення. Сучасні тенденції необхідно також враховувати при визначенні політичних завдань у частині розвитку інформаційно-комунікаційного нормативно-правового забезпечення та його відокремлених напрямів або сегментів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Mobile-broadband subscriptions continue to grow strongly [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://itu.foleon.com/itu/measuring-digital-development/mobile-vs-fixed>
2. Григор'єв Г.С. Теоретико-методологічні засади державного регулювання фінансово-економічних процесів в умовах глобалізації : монографія. Херсон : Олді-плюс, 2017. 380 с.
3. Красноступ Г.М. Основні напрями правового забезпечення державної інформаційної політики. Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.minjust.gov.ua/30768>
4. Токар О. Державна інформаційна політика: проблеми визначення концепту. Політичний менеджмент. 2009. № 5. С. 131–141.
5. Іванченко Ю.М. Сутність, головні напрями та способи державної інформаційної політики в Україні. Державне управління: теорія та практика. 2005. № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej2>
6. Русак Д.М., Березовська І.Р. Державна інформаційна політика України та основні напрями її вдосконалення. Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки». 2014. № 4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/iec_n/issue/view/132
7. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII (зі змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
8. Пожуєв В.І. Формування державної інформаційної політики в умовах глобалізації. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2010. Вип. 43. С. 4–12.
9. Нестеряк Ю.В. Нормативно-правові основи державної інформаційної політики України в умовах розвитку інформаційного суспільства. Теорія та практика державного управління. 2012. Вип. 4(39). С. 111–119.
10. Мельник М. Сутність поняття «державна політика розвитку інформаційного суспільства»: узагальнення європейських та вітчизняних трактувань. Науковий вісник «Демократичне врядування». 2012. Вип. 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lvivacademy.com/vidavnistvo_1/visnik9/fail/Melnyk.pdf
11. Арістова І.В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти : монографія. Харків : Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. 368 с.
12. Соснін О.В. Державна інформаційна політика і національні інформаційні ресурси [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.niss.gov.ua/book/D_p2.htm
13. Пахнін М.Л. Принципи, завдання та інструменти державної інформаційної політики України в сучасних умовах. Теорія та практика державного управління. Вип. 3(46). С. 1–9.
14. Європейський досвід нормативно-проектного забезпечення розвитку інформаційного суспільства: висновки для України. Аналітична доповідь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/Gnatyuk-59546.pdf>
15. Франчук О.П. Державне регулювання ринку телекомунікаційних послуг в умовах структурних трансформацій національної економіки. Причорноморські економічні студії. Науковий журнал. Випуск 13. Одеса. 2017. С. 57–61.
16. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 № 386-р. Офіційний вісник України. 2013. № 44. Ст. 79.